

Pentti Pasanen

TORNIONJOKI ASIAA

Tornionjoki on toinen Suomen Itämereen laskevista vielä luonnontilaisista jokivesistöistä, joissa elää alkuperäinen lohi- ja meritaimenkanta. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos tuntee syvää huolta Tornionjoen lohi- ja meritaimenkantojen säilyttämisestä. Joki on parhaimmillaan tuottanut mereen 0,1 - 0,5 miljoonaa lohi- ja lähes 0,1 miljoonaa meritaimensmolttia. Kummankin lajin vaeluspoikastuotanto on romahtanut kymmenenteen osaan alkuperäisestä määrästä. Lohi- ja meritaimenkantojen suurimmat uhat ovat merialueen liikakalastus ja lohella lisäksi luonnonpoikasten elinkyvyttömyys (M 74 - ilmiö).

Luonnonkantojen säilyttämiseksi Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos on perustanut geenipankin, jonka perustana ovat lohien ja meritaimenen viljellyt emokalakannat. Lisäksi on aloitettu maidin talteenotto ja pakastaminen. Viljelyssä on 6 000 kpl mädintuotantoiässä olevaa emokalaa, jotka ovat lähtöisin Tornionjoesta vuodesta 1985 alkaen lypsetyistä kutukaloista. Emokalastojen geneettistä pohjaa laajennetaan jatkuvasti lypsämällä jokeen nousevia kutukaloja ja kasvattamalla mereen vaeltavia poikasia emokaloiksi. Arvokkaan geneettisen materiaalin säilyminen varmistamiseksi kasvatetaan emokaloja kahdella eri kalanviljelylaitoksella.

Liikakalastuksen heikentämän lohikannan pienenemistä on nopeuttanut luonnonlohien lisääntynyt poikaskuolleisuus. Vaarana on, että kannan romahtaessa menetetään korvaamattomia perinnöllisiä ominaisuuksia. Lohen monimuotoisuuden vähetessä kannan sopeutumiskyky muttuneisiin olosuhteisiin heikkenee peruuttamattomasti. Maa- ja metsätalousministeriön asettama lohityöryhmä esitti poikasistutuksia tyhjiksi jääneille poikastuotantoalueille ehkäisemään populaatiokoon romahtamisesta johtuvia geneettisiä haittoja. Itämeren kalastuskomissio asetti syksyllä 1995 tavoitteeksi, että jäljellä olevissa ja entisissä lohijoissa luonnonpoikastuotannon tulisi olla vähintään 50 % joen potentiaalista vuoteen 2010 mennessä. Ministeriön asettama työryhmä esitti Tornionjoen istutusten jatkamista aiempaa tehokkaampana, jotta Itämeren kalastuskomission asettama tavoite saavutetaan M-74 -oireyhtymän haitalliset vaikutukset huomioon ottaen.

Tornionjoella on mahdollista, että istutusten takia menetetään osa kannan sisäisestä erilaistumisesta, joka ilmenee mm. joen eri osiin sopeutuneiden osakantojen olemassaolona. Populaatiokoon romahtamisesta aiheutuva geneettinen riski arvioidaan kuitenkin kannan tulevaisuudelle suurempana uhkana kuin mahdollisten osakantojen menetys. Lisäksi istutukset suunnataan pääosin poikastuotantoalueille, jotka ovat jo tyhjiä luonnonpoikasista. Tämän ohella osa poikastuotantoalueista jätetään istuttamatta.

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos on valmis kehittämään Tornionjoen lohi- ja meritaimenkantojen elvyttämistä yhteistyössä ruotsalaisten kalatalousviranomaisten kanssa Itämeren kalastuskomission suositusten ja Rio de Janeirossa tehdyn biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen mukaisesti.